

Tadeusz Kmiecik

Zastrzeżenia senatu Stanów Zjednoczonych dotyczące traktatu pokojowego z 1919 roku

Słupskie Studia Historyczne 12, 213-216

2006

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

TADEUSZ KMIECIK

PAP SŁUPSK

ZASTRZEŻENIA SENATU STANÓW ZJEDNOCZONYCH DOTYCZĄCE TRAKTATU POKOJOWEGO Z 1919 ROKU

Prezentowany dokument powstał w polskim Ministerstwie Spraw Zagranicznych. Na piśmie przewodnim podana jest data 19 listopada 1919 r. Autorstwa dokumentu nie można dokładnie stwierdzić ze względu na nieczytelne podpisy. Oryginał w formie maszynopisu znajduje się w Archiwum Akt Nowych w Warszawie (zespół akt Sztabu Głównego), sygnatura 616/4. Ponadto w piśmie przewodnim widzimy następujący zapis: „Ministerium Spraw Zagranicznych ma zaszczyt przesłać do wiadomości odpis tekstu do zastrzeżeń Traktatu Pokojowego przyjętych przez Komisję do Spraw Zagranicznych Senatu Amerykańskiego”. Jak wynika z kolejnych adnotacji, oficer łącznikowy Naczelnego Dowództwa przy MSZ przesłał dokument 20.11.1919 r. do Oddziału II Sztabu Generalnego Naczelnego Dowództwa WP. Jego tekst pozostawiono bez zmian, zachowując pierwotny styl, wprowadzając jedynie niezbędne poprawki ortograficzne i interpunkcyjne.

Celowe jest przedstawienie podstawowych informacji dotyczących udziału Stanów Zjednoczonych w konferencji pokojowej w Paryżu w 1919 r. Główną zasadą tej konferencji, rozpoczętej 18 stycznia 1919 r., było postanowienie mówiące, że traktaty pokojowe będą formułowane przez zwycięzców. Decydujące znaczenie w czasie toczących się obrad miało pięć wielkich mocarstw: Wielka Brytania, Francja, Stany Zjednoczone, Włochy i Japonia. Nosiły one nazwę „główne mocarstwa sprzymierzone i stowarzyszone”. „Mocarstwem stowarzyszonym” w tym gronie były Stany Zjednoczone. Ze względu na tradycje izolacjonalizmu i wymogi polityki narodowej chciały zmanifestować dystans do wielostronnych związków¹. Organem kierowniczym wielkich mocarstw była Rada Najwyższa, utworzona w końcu 1918 r. Składała się z szefów rządów i ministrów spraw zagranicznych. Występowali oni na konferencji jako Rada Dziesięciu, w której skład wchodził również prezydent Stanów Zjednoczonych Thomas Woodrow Wilson i sekretarz stanu Robert Lansing. Prezydent USA był zainteresowany urzeczywistnieniem idei Ligi Narodów.

¹ W. Dobrzycki, *Historia stosunków międzynarodowych w czasach nowożytnych 1815-1945*, Warszawa 1996, s. 321.

Większość zastrzeżeń Komisji Senatu dotyczących stosunków zagranicznych Stanów Zjednoczonych miała związek z działalnością tej organizacji. Zasady działania Ligi Narodów przedstawione zostały w opracowaniu Bohdana Winiarskiego². Zostaną one omówione na podstawie tej pracy, zgodnie z kolejnością zastrzeżeń występujących w tekście dokumentu. Każdy członek Ligi Narodów po uprzednim dwuletnim uprzedzeniu mógł wystąpić z tej organizacji pod warunkiem wypełnienia (do chwili ustąpienia) wszystkich zobowiązań międzynarodowych wynikających z przynależności do niej. Członkowie Ligi Narodów zobowiązali się do utrzymania całości terytorialnej i niezależności politycznej członków tej organizacji. W razie napaści na jednego z jej członków Rada Ligi miała zaproponować odpowiednie środki przeciwdziałania i zapewnić ich wykonanie.

Niemcy zrzekły się na rzecz Japonii wszystkich praw, tytułów i przywilejów, w szczególności dotyczących Kiao-Czou, dróg żelaznych i kabli podwodnych – które nabyły na mocy traktatu zawartego z Chinami w dniu 16 marca 1898 r., oraz wszelkich innych aktów dotyczących prowincji Szantung. Własności ruchome i nieruchome posiadane przez Rzeszę Niemiecką na terytorium Kiao-Czou, jak też inne prawa, do których Rzesza Niemiecka mogła rościć pretensje z racji rozpoczętych lub wykonanych już prac na tym terytorium, miały pozostać własnością Japonii. Niemcy zobowiązane zostały do zwrócenia Japonii archiwów, rejestrów, planów i wszelkiego rodzaju dokumentów dotyczących zarządów cywilnych, wojskowych, skarbowych lub innych na terytorium Kiao-Czou.

Ostatnie zastrzeżenia dotyczą wyzysku kobiet i dzieci. Pakt Ligi Narodów w części I stwierdza, że członkowie Ligi dołożą starań, aby ustanowić i utrzymać słusze i ludzkie warunki pracy dla mężczyzn, kobiet i dzieci, zarówno na swych własnych terytoriach, jak i we wszystkich krajach, dokąd sięgają ich stosunki handlowe i przemysłowe, jak też utworzyć i utrzymać potrzebne w tym celu organizacje międzynarodowe.

Traktat Pokojowy z Niemcami kończył się stwierdzeniem, że począwszy od uprawomocnienia się niniejszego Traktatu zakończy się stan wojenny. Od tej chwili, z zastrzeżeniem postanowień tego Traktatu, zostaną na nowo podjęte urzędowe stosunki „mocarstw sprzymierzonych” z Niemcami oraz z poszczególnymi państwami niemieckimi.

TEKST ARCHIWALNY

Zastrzeżenia traktatowe Komisji Senatu dotyczące stosunków zagranicznych Stanów Zjednoczonych.

Komisja robi trudności.

² B. Winiarski, *Wybór źródeł do nauki prawa międzynarodowego*, cz. II, *Pakt Ligi Narodów*, Warszawa 1938.

Republikanie głoszą, iż są w posiadaniu dostatecznej ilości głosów demokratycznych, ażeby wszelką opozycję przewyciężyć.

Waszyngton. Komisja Senatorska, dotycząca stosunków zagranicznych St. Zj., rozpatrzyła ostatnie 4 drugorzędne zastrzeżenia traktatowe, tak że ogólna ich liczba wynosi obecnie 14 i daje Senatowi możliwość rozpatrzenia wszystkich tych zastrzeżeń.

Wynikiem tych zastrzeżeń jest prawo Stanów Zjednoczonych do unieważniania dekretów Ligi Narodów, wydanych w ciągu roku, dalej prawo Kongresu zamianowania amerykańskich członków zebrania Ligi i Komisji przez Traktat wyłonionych oraz prawo do odrzucania odpowiedzialności za administrację byłych kolonii niemieckich. Leaderzy republikańscy przypuszczają, że mają dość zapewnionych głosów, aby zastrzeżenia te przeprowadzić. Głoszą oni również, że wstęp do zastrzeżeń, który wymaga potwierdzenia (ratyfikacji) trzech mocarstw, będzie na równi z zastrzeżeniami przeprowadzony.

Senatorowie opozycji uważają groźbę administracji dotyczącą odrzucenia Traktatu za czczą pogroźkę, mającą na celu zmuszenie nieśmiałyłch oponentów do zawarcia kompromisu.

Treść zastrzeżeń, jakie Ameryka uznaje za niezbędne.

Treść zastrzeżeń co do traktatu wersalskiego Komisji Senatorskiej Stosunków Zagranicznych Stanów Zjednoczonych jest następująca:

Zastrzeżenie 1. Stany Zjednoczone zapatrują się w sposób następujący na punkt I: W razie wycofania się z Ligi Narodów, jak to przewidziano w odnośnym punkcie, jedynie Stany Zjednoczone będą miały prawo decydowania. Zawiadomienie o usunięciu się Stanów Zjednoczonych z Ligi Narodów może nastąpić jedynie na skutek uchwały Kongresu St. Zjedn.

Zastrzeżenie 2. Stany Zjedn. nie przyjmują żadnych zobowiązań co do zabezpieczenia niezależności państwowej lub politycznej jakiegokolwiek państwa jako też co do mieszania się do jakiegokolwiek sporu wynikłego między narodami, będącymi lub nie członkami Ligi Narodów (wedle zastrzeżeń punktu X). Dalej St. Zjedn. z góry odmawiają interwencji zbrojnej bądź lądzie, bądź też na morzu do jakichkolwiek konfliktów i sporów, niezależnie od różnych punktów Traktatu i bez względu na przyczynę, z wyjątkiem poszczególnych wypadków, w których Kongres powołując się na Konstytucję upoważni je do wypowiedzenia wojny lub użycia oręża.

Zastrzeżenie 3. St. Zjedn. nie przyjmą żadnego mandatu, jak przewidziano w punkcie XXII, część I, ani też nie zgodzą się na żadną uchwałę Traktatu Pokojowego tyczącą się Niemiec, o ile mandat taki nie zostanie przyjęty na zasadzie uchwały Kongresu.

Zastrzeżenie 4. St. Zjedn. uważają wszelkie sprawy podlegające prawodawstwu wewnętrznemu za wyłącznie swoje; oświadczają one, iż wszelkie sprawy polityczne lub lokalne tyczące się częściowo lub w całości spraw wewnętrznych jako też sprawy dotyczące emigracji, pracy handlu morskiego, opłat celnych handlu i innych spraw tego rodzaju, podlegają jedynie prawom St. Zjednoczonych; sprawy te i im

podobne na zasadzie warunków Traktatu Pokojowego żadną miarą podlegać nie mogą kompetencji ani postanowieniom Rady lub Ligi Narodów, lub innej organizacji, podległej innemu mocarstwu.

Zastrzeżenie 5. St. Zjedn. nie mogą podlegać sądowi lub też kontroli Ligi Narodów w sprawach przewidzianych Traktatem Pokojowym, ale które zdaniem St. Zjedn. zależą lub też są spokrewnione z długoletnią ich polityką znaną ogólnie pod nazwą Doktryny Munroe. Doktrynę tę St. Zjedn. stosować mogą dowolnie. Nie mogą też St. Zjedn. podlegać prawom przez Ligę Narodów w czyn wprowadzonym. Doktryna Munroe nie może ulec żadnym zmianom względem Niemiec, niezależnie od postanowień Traktatu.

Zastrzeżenie 6. St. Zjedn. wstrzymają się od przyjęcia punktów 156, 157 i 158 oraz zostawiają sobie szeroką swobodę działania we wszystkich sporach między Cesarstwem Japońskim a Rzplitą Chińską wyniknąć mogących na skutek treści tych punktów.

Treść zastrzeżenia 7 nie dotarła jeszcze do Paryża.

Zastrzeżenie 8. St. Zjedn. przyjmują do wiadomości fakt, iż Komisja Odszkodowań nie ma prawa kontrolować lub też ograniczać eksportu St. Zjedn. do Niemiec i odwrotnie, ani też w ogóle wtrącać się do spraw [towarów] wywożonych; ograniczenia podobne i kontrola możebne są jedynie w tym wypadku, gdy Kongres uzna je za stosowne.

Zastrzeżenie 9. O ile Kongres St. Zjedn. nie wyda stosownej uchwały, rząd nie jest obowiązany do podzielenia wydatków, na jakie narażona będzie Liga Narodów, zmuszony utrzymywać Sekretariat, Komisję, Komitet, zwoływać konferencje lub inne organizacje, w myśl Traktatu Pokojowego i w celu wprowadzenia w czyn jego postanowień.

Zastrzeżenie 10. W razie gdyby rząd St. Zjedn. zgodził się na zmniejszenie swych uzbrojeń proponowane przez Ligę Narodów, stosownie do punktu XIII, to jednak zastrzega on sobie powiększenie tychże sił zbrojnych bez względu na opozycję Ligi Narodów, a w tym wypadku, gdyby St. Zjedn. zagrażał najazd lub zatarg wojenny.

Zastrzeżenie 11. St. Zjedn. zapatrują się na oddział C punktu XXII tak, iż Liga Narodów nie tylko nie zgodzi się na nadużycie lub wyzysk kobiet lub dzieci, lecz użyje wszelkich środków, ażeby zniweczyć i znieść wszelkie praktyki tego rodzaju.

Zastrzeżenie 12. St. Zjedn. zastrzegają sobie prawo wydawania pozwoleń swym obywatelom na dalsze prowadzenie stosunków handlowych lub osobistych z obywatelami tych państw, które wyłamały się spod praw objętych Uchwałą Ligi Narodów, a określonych w punkcie XVI Uchwały tejże Ligi.

Zastrzeżenie 13. Żaden z punktów Traktatu Pokojowego z Niemcami lub też z załączników do nich (par. 296, 297) nie może być zastosowany w tym sensie, aby uznać za dopuszczalny jakikolwiek akt lub postępek uwłaczający lub szkodzący obywatelom St. Zjedn. lub też ograniczający ich prawa.